

Lieta C-806/21

**Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu kopsavilkums saskaņā ar
Tiesas Reglamenta 98. panta 1. punktu**

Iesniegšanas datums:

2021. gada 21. decembris

Iesniedzējtiesa:

Hoge Raad der Nederlanden (Nīderlande)

Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:

2021. gada 14. decembris

Prasītāja:

Openbaar Ministerie

Krimināllieta pret:

TF

Pamatlietas priekšmets

Kasācijas sūdzība par attaisnojošu spriedumu saistībā ar to, ka nav izpildīts Regulas (EK) Nr. 273/2004 8. panta 2. punktā paredzētais pienākums informēt, cita starpā, par narkotisko vielu prekursoru transportēšanu un glabāšanu lielā apmērā.

Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu priekšmets un juridiskais pamats

Kasācijas tiesvedībā saistībā ar faktu, kas bija apsūdzības pamatā, atzīšanu par pierādītiem radās jautājums par to, vai Regulas Nr. 273/2004 8. panta 1. punktā ietvertie jēdzieni “uzņēmējs” un “apstākļi” ir jāinterpretē šauri vai plaši.

Prejudiciālie jautājumi

1) Vai fiziskas un juridiskas personas, kas ir iesaistītas klasificēto vielu laišanā tirgū tādējādi, ka šī iesaistīšanās ir darbība, kas ir sodāma saskaņā ar

Pamatlēmuma 2004/757 2. panta 1. punkta d) apakšpunktu, ir uzskatāmas par “uzņēmējiem” Regulas Nr. 273/2004 2. panta d) punkta izpratnē?

Ja atbilde uz pirmo jautājumu ir apstiprinoša:

2.a) Vai šādas pirmajā jautājumā minētā uzņēmēja darbības ir uzskatāmas par “apstākļiem” Regulas Nr. 273/2004 8. panta 1. punkta izpratnē?

2.b) Vai tādas darbības kā klasificēto vielu saņemšana, pārvadāšana un glabāšana ir uzskatāmas par “apstākļiem” Regulas Nr. 273/2004 8. panta 1. punkta izpratnē, ja šīs darbības netiek veiktas ar nolūku piegādāt šīs vielas trešām personām?

Atbilstošās Savienības tiesību normas

Regulas (EK) Nr. 273/2004 1., 2., 3., 6., 10., 11., 12. un 13. apsvērums, 1. un 2. pants, 3. panta 1.–4. un 6. punkts, 4. panta 1.–3. punkts, 5., 7., 8., 10. un 12. pants

Pamatlēmuma 2004/757/TI 1. panta 2. punkts, 2. panta 1. punkta d) apakšpunkts

Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47. un 48. pants

Atbilstošās valsts tiesību normas

Wet voorkoming misbruik van chemicaliën (Likums par ķīmisko vielu ļaunprātīgas izmantošanas novēršanu), 2. pants

Wet op de economische delicten (Ekonomisko noziegumu likums), 1. panta 1. punkts

Opiumwet (Likums par narkotiskajām vielām) 2., 10. un 10.a pants

Īss pamatlietas faktisko apstākļu un tiesvedības izklāsts

- 1 TF (turpmāk tekstā – “apsūdzētais”) ar savā vārdā īrētu furgonu vairākos braucienos pārvadāja ķīmiskas vielas (tostarp sālsskābi un sērskābi) starp Ljēžu [Liege] (Beļģija) un dažādām adresēm Nīderlandē. Viņam nebija ticama vai pārbaudāma skaidrojuma attiecībā uz šo ķīmisko vielu iespējamo likumīgo izmantošanu. Neskatoties uz to, ka daudzos gadījumos nebija marķējuma, apsūdzētais zināja, ka tās ir ķīmiskas vielas, un pārvadāja vielas kā draudzīgu pakalpojumu bez pārvadājuma līguma.
- 2 Nav strīda par to, ka apsūdzētajam bija jāzina, ka pastāv būtisks risks, kuru viņš uzņēmās, ka attiecīgās ķīmiskās vielas tiks izmantotas kā “narkotisko vielu prekursori” sintētisko narkotiku nelikumīgai izgatavošanai.

- 3 Par šo vienoto darbību viņš tika apsūdzēts divos noziedzīgos nodarījumos, proti, *Opiumwet* 10.a panta pārkāpumā un Regulas Nr. 273/2004 8. panta 1. punktā reglamentētā pienākuma kā uzņēmējam informēt par apstākļiem neizpildē.
- 4 Apelācijas tiesvedībā apsūdzētais tika notiesāts par pirmo noziedzīgo nodarījumu, bet attaisnots attiecībā uz otro noziedzīgo nodarījumu. Apelācijas tiesa šo lēmumu pamatoja šādi.
- 5 Ar Regulu Nr. 273/2004 ieviestās uzraudzības sistēmas mērķis ir panākt līdzsvaru starp ķīmisko vielu nelikumīgu izmantošanu, ko veic nelegālo narkotiku ražotāji, un to izmantošanu likumīgiem mērķiem ķīmiskajā rūpniecībā.
- 6 Šajā nolūkā uzņēmējiem ir noteikts informēšanas pienākums, kas paredz, ka tie informē kompetentās iestādes par visiem apstākļiem, kas liek domāt, ka vielas var tikt novirzītas narkotisko vielu nelikumīgai izgatavošanai.
- 7 Saistībā ar apsūdzībā minētajiem jēdzieniem “uzņēmējs” un “apstākļi” ir jāuzskata, ka tie ir izmantoti tādā nozīmē, kāda tiem būtu saskaņā ar Regulas Nr. 273/2004 8. panta 1. punktu.
- 8 Pamatojoties uz pirmā jēdziena – “uzņēmējs” plašu definīciju, apsūdzēto varētu kvalificēt kā tādu. Tomēr apsūdzētā darbību raksturs un apstākļi, kādos tās tika veiktas, šajā gadījumā neliecina par “apstākļiem”, par kuriem būtu jāinformē Regulas Nr. 273/2004 8. panta 1. punkta izpratnē. Tādēļ šī apsūdzībai pamatā esošā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes arī nav konstatētas, līdz ar to šajā ziņā viņš bija jāattaisno.
- 9 *Openbaar Ministerie* (prokuratūra) iesniedza kasācijas protestu par šo attaisnojošo sprieduma daļu.

Pamatlietas pušu galvenie argumenti

- 10 Prasītāja ar izvirzīto kasācijas pamatu būtībā apgalvo, ka, ņemot vērā Regulas Nr. 273/2004 mērķi, jēdziens “apstākļi” Regulas Nr. 273/2004 8. panta 1. punkta izpratnē ir jāinterpretē plaši.

Īss lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu motīvu izklāsts

- 11 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir balstīts uz to, ka ir pierādīts, ka apsūdzētais ir veicis vai atbalstījis noziedzīgus nodarījumus, kas ir sodāmi saskaņā ar *Opiumwet*, paņemot klasificētas vielas no ķīmiskās rūpnīcas Ljēžā (Beļģija) un pēc tam transportējot tās uz dažādām vietām Nīderlandē, un tur tās uzglabājot. Šīs darbības ir tikušas atzītas par krimināli sodāmām, cita starpā, nolūkā transponēt Pamatlēmumu 2004/757, saskaņā ar kura 2. panta 1. punktu katrai dalībvalstij ir jānodrošina, ka prekursoru izgatavošana, pārvadāšana vai izplatīšana, zinot, ka tos

var izmantot narkotiskajās vielās, šādu vielu nelikumīgai ražošanai vai izgatavošanai, ir sodāma.

- 12 Kasācijas tiesvedībā izvirzītais jautājums ir par to, vai apelācijas instances tiesa nav ņēmusi vērā, ka apsūdzētais ar savu rīcību ir vainojams arī Regulas Nr. 273/2004 8. panta 1. punktā uzņēmējiem reglamentētā pienākuma informēt kompetentās iestādes par apstākļiem, kas saistīti ar klasificētām vielām, neizpildē. Par šīs tiesību normas pārkāpumu saskaņā ar šīs regulas 12. pantu ir jāpiemēro efektīvas, samērīgas un preventīvas sankcijas, un saskaņā ar Nīderlandes tiesībām tas ir ekonomisks noziegums.
- 13 Tagad rodas jautājums, vai Savienības likumdevējs ir vēlējis, lai (juridiska) persona, par vienu un to pašu darbību (ķīmisko vielu pārvadāšana), būtu saucama pie kriminālatbildības par abiem iepriekš minētajiem noziedzīgiem nodarījumiem.
- 14 Regulas Nr. 273/2004 mērķis ir novērst Pamatlēmumā 2004/757 minēto rīcību, proti, nelegālu narkotiku tirdzniecību, nosakot uzņēmējiem pienākumu informēt par apstākļiem, kas saistīti ar klasificētajām vielām. Tādēļ Savienības tiesisko regulējumu varētu saprast tā, ka ir skaidri jānošķir darbības, kurām saskaņā ar šo regulējumu ir jābūt sodāmām – vai nu apsūdzētais kā uzņēmējs ir vainīgs Regulas Nr. 273/2004 8. panta 1. punktā paredzētā informēšanas pienākuma pārkāpumā, vai nu viņš ir vainīgs darbības veikšanā, kas ir sodāma saskaņā ar pamatlēmumu (noziedzīgi nodarījumi saskaņā ar *Opiumwet*).
- 15 Iespējama cita interpretācija būtu tāda, ka apsūdzētajam, kurš ir saucams pie kriminālatbildības par darbībām, par kurām ir paredzēts sods saskaņā ar Pamatlēmumu 2004/757 un kuras ir saistītas ar klasificētām vielām, ir jāizpilda arī Regulas Nr. 273/2004 8. panta 1. punktā paredzētais informēšanas pienākums.
- 16 Tad jautājums ir par to, kādas sekas no tā izriet (var izrietēt) attiecībā uz *nemo tenetur* principu tostarp Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47. un 48. panta, kā arī Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6. panta izpratnē. Saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru un Hartu šis princips var nepieļaut apsūdzētā kriminālvajāšanu un sodīšanu, pamatojoties uz informāciju, kas no viņa iegūta piespiedu kārtā, tostarp piedraudot ar kriminālsodu, ar nosacījumu, ka šāda informācija ir iegūta no viņa sniegtā paziņojuma, kas attiecīgā gadījumā ir fiksēta dokumentā. Nav neiedomājami, ka apsūdzētais, informējot par savu paša noziedzīgo darbību regulā paredzētā informēšanas pienākuma dēļ, tādējādi varētu izvairīties no kriminālvajāšanas un sodīšanas par *Opiumwet* pārkāpumu, vai katrā ziņā rastos grūtības saistībā ar šo kriminālvajāšanu un sodīšanu.
- 17 Direktīvā 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, ir noteikts, ka, ja atbildīgais subjekts godprātīgi izpauž informāciju, tas nerada nekāda veida atbildību. Regula Nr. 273/2004 nesatur salīdzināmu regulējumu un tādēļ, atšķirībā

no iepriekš minētās direktīvas, tā nesniedz aizsardzību pret iespējamiem *nemo tenetur* principa pārkāpumiem.

- 18 Ņemot vērā iepriekš minēto, rodas jautājums par to, kā ir jāinterpretē jēdzieni “uzņēmējs” un “apstākļi” Regulas Nr. 273/2004 izpratnē. Ja abi jēdzieni tiek interpretēti plaši, kā rezultātā uz apsūdzēto šajā lietā attiektos informēšanas pienākums, iepriekšminētās sekas būs izteiktākas. Tas būs citādi, ja abi vai viens no abiem jēdzieniem tiek interpretēti šaurāk. Šajā ziņā var norādīt uz šādiem aspektiem.
- 19 Apelācijas tiesa jēdzienu “uzņēmējs” šajā lietā acīmredzami ir interpretējusi plaši, proti, tādējādi, ka tas attiecas arī uz apsūdzēto, kura rīcība ir arī saskaņā ar pamatlēmumu sodāma darbība. Proti, apsūdzēto tā ir kvalificējusi kā uzņēmēju, pamatojoties uz konstatējumiem, ka viņš ir paņēmis ķīmiskās vielas no ķīmiskās rūpnīcas un tās transportējis uz dažādām vietām Nīderlandē, un tur tās uzglabājis.
- 20 Šādas plašas interpretācijas sekas ir tādas, ka ikvienu personu, kas transportē un uzglabā klasificētas vielas, var kvalificēt kā uzņēmēju, uz kuru, pastāvot apstākļiem, attiecas informēšanas pienākums. Viens no argumentiem par labu šādam viedoklim ir tas, ka jēdziens “uzņēmējs” regulā ir definēts plaši, proti, kā “katra fiziska vai juridiska persona, kura ir saistīta ar klasificētu vielu laišanu tirgū”. Šādi tiek panākts arī tas, ka regulā minētie pienākumi, ar kuriem ir paredzēts novērst narkotisko vielu prekursoru ļaunprātīgu izmantošanu, attiecas uz pēc iespējas lielāku personu loku. Šajā ziņā runa ir ne tikai par jau minēto informēšanas pienākumu 8. panta 1. punktā, bet arī par citām Regulā Nr. 273/2004 paredzētajām tiesību normām, kas adresētas uzņēmējiem.
- 21 Tomēr jēdziena šaura interpretācija, saskaņā ar kuru tikai (juridiskas) personas, kuras nedarbojas klasificēto vielu tirdzniecībā, kas saskaņā ar pamatlēmumu ir sodāma, tiek kvalificētas kā uzņēmēji, lielā mērā atbilst uzņēmēja definīcijai Priekšlikumā par grozījumiem Regulā Nr. 273/2004 (COM[2012]548). Šā priekšlikuma paskaidrojuma rakstā uzņēmēji tiek dēvēti par “ķīmisko vielu izgatavotājiem, izplatītājiem, starpniekiem, importētājiem, eksportētājiem un vairumtirgotājiem, kas ir iesaistīti narkotisko vielu prekursoru *likumīgā* tirdzniecībā”. Tas varētu būt apstiprinājums nostājai, ka Savienības likumdevējs ar šo regulu nebija paredzējis par “uzņēmēju” uzskatīt ikvienu personu, kas darbojas jebkāda veida klasificēto vielu tirdzniecībā, pat ja runa ir par nelikumīgām darbībām. Šādas interpretācijas sekas ir vienota Savienības tiesību sistēma, kurā Regula Nr. 273/2004 un Pamatlēmums 2004/757 attiecas uz savstarpēji neatkarīgām darbībām, kuras ir vai kurām vajadzētu būt sodāmām, un kurā ir novērsta iespēja, ka apsūdzētais, kurš tiek saukts pie kriminālatbildības par noziedzīgiem nodarījumiem saskaņā ar *Opiumwet*, vienlaikus ir vainīgs informēšanas pienākuma neizpildē. Saskaņā ar šo interpretāciju apsūdzētajam nav jāinformē par paša izdarītajiem noziedzīgiem nodarījumiem saistībā ar klasificētām vielām, tādējādi novēršot grūtības, kas izriet no *nemo tenetur* principa.

- 22 Labāku Regulā Nr. 273/2004 un Pamatlēmumā 2004/757 aprakstīto darbību nošķīrumu var veicināt arī tādējādi, ka jēdziens “apstākļi” tiek interpretēts šauri, proti, tādējādi, ka tas neattiecas uz darbībām, kas ir tieši saistītas ar paša uzņēmēja izdarītajiem noziedzīgiem nodarījumiem.
- 23 Pret šādu šauru interpretāciju liecina Regulas Nr. 273/2004 8. panta 1. punkta formulējums. Proti, šī tiesību norma attiecas uz “visiem apstākļiem, piemēram, neparastiem pasūtījumiem vai darījumiem, kas saistīti ar klasificētām vielām, kuras paredzēts laist tirgū, kas liek domāt, ka šādas vielas var tikt novirzītas narkotisko vai psihotropo vielu nelikumīgai izgatavošanai”. Šķiet, ka šajā lietā aplūkotās darbības – klasificēto vielu transportēšana un uzglabāšana, ir tajā ietvertas.
- 24 Gadījumā, ja jēdziens “apstākļi” nav interpretējams šauri, šīs krimināllietas izvērtēšanai būtisks vēl ir jautājums, vai, interpretējot šo jēdzienu, ir jāņem vērā arī darbību raksturs tādējādi, ka šīm darbībām ir jābūt vērstām uz klasificēto vielu (tiešu) nodošanu trešai personai. Šādas interpretācijas gadījumā nebūtu tādu apstākļu, ja klasificēto vielu transportēšana un glabāšana tiek veikta ar nolūku pašam – vienatnē vai kopā ar citām personām, izdarīt *Opiumwet* paredzētus noziedzīgus nodarījumus.
- 25 No iepriekš minētā izriet, ka jēdzieni “uzņēmējs” un “apstākļi” Regulas Nr. 273/2004 izpratnē var tikt interpretēti dažādi. Jautājums par to, kā šie jēdzieni ir jāinterpretē, ir būtisks šīs lietas atrisināšanai. Galu galā Regulas Nr. 273/2004 8. panta 1. punktā paredzētā informēšanas pienākuma tvērumam var būt arī ietekme attiecībā uz darbībām, kas ir sodāmas saskaņā ar Pamatlēmuma 2004/757 2. panta 1. punkta d) apakšpunktu, un *nemo tenetur* principu.